

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TA'LIM TIZIMI

University of Management and Future Technologies

universitetining Xorijiy til va adabiyoti talabasi

Shamsiyeva Mashhura

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining huquqiy asoslari, tuzilishi va rivojlanish yo'nalishlari yoritilgan. Ta'lim tizimining uzluksizligi tamoyiliga asoslangan holda maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus va professional hamda oliy ta'lim bosqichlarining mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar, davlat ta'lim standartlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati tahlil qilingan. Ta'lim tizimining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashdagi ahamiyatini yoritishga xizmat qiladi. Maqolada ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar va davlat dasturlarining ahamiyati yoritilgan. Ta'lim tizimining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, raqobatbardosh, bilimli va ma'naviy yetuk kadrlar tayyorlashdagi ahamiyati ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, oliy ta'lim. Inson, uning har tomonlama kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ro'yobga chiqarishning sharoitlarini va ta'sirchan mexanizmlarini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulq-atvorning andozalarini o'zgartirish respublikada amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchidir. O'zbekiston ta'lim tizimi uzoq tarixga ega bo'lib, mustaqillik yillarida sezilarli darajada yangilandi va modernizatsiya qilindi. Bugungi kunda u bolalikdan oliy ta'limgacha bo'lgan bosqichlarni qamrab olgan, kompleks va tizimli strukturaga ega.

1. Maktabgacha ta'lim

Maktabgacha ta'lim O'zbekiston ta'lim tizimining birinchi bosqichi hisoblanadi. Bu bosqichda bolalar 3–6 yoshdan boshlab bog'chalarga qabul qilinadi. Maktabgacha ta'limning asosiy maqsadi bolalarni ijtimoiy, intellektual va jismoniy jihatdan rivojlantirishdir. Bog'chalarda bolalar o'yinlar, san'at, musiqa va jismoniy

mashg'ulotlar orqali asosiy ko'nikmalarni egallaydilar. Shu bilan birga, ular kommunikatsiya, muloqot va jamoaviy ish ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Hozirgi kunda O'zbekistonda davlat bog'chalari bilan bir qatorda xususiy bog'chalar ham faoliyat yuritmoqda, bu esa ota-onalarga turli variantlarni tanlash imkoniyatini beradi.

2. Boshlang'ich ta'lim

Boshlang'ich ta'lim 6–10 yoshdagi bolalarni qamrab oladi va 1–4-sinflarni o'z ichiga oladi. Bu bosqichda o'quvchilar ona tili, matematika, tabiatshunoslik, san'at, jismoniy tarbiya va axloqiy tarbiya kabi asosiy fanlarni o'rganadilar. Boshlang'ich ta'limning asosiy vazifasi – o'quvchilarga mustahkam bilim bazasi yaratish va ularni o'rta ta'limga tayyorlashdir. Shuningdek, bu bosqichda bolalar mantiqiy fikrlash, mustaqil ishlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga yo'naltiriladi. Maktab dasturlari bolalarning yosh xususiyatlari va rivojlanish darajasiga mos ravishda ishlab chiqilgan.

3. O'rta ta'lim

O'rta ta'lim 5–9-sinflarni qamrab oladi va 10–15 yoshdagi o'quvchilar uchun mo'ljallangan. Bu bosqichda o'quvchilar fanlarni chuqurlashtirilgan tarzda o'rganadilar. 9-sinf yakunida o'quvchilar majburiy ta'limni tugatganliklarini tasdiqlovchi attestatsiya yoki imtihon topshiradilar. O'rta ta'limda nafaqat fan bilimlari, balki ijtimoiy va madaniy kompetensiyalar ham rivojlantiriladi. O'quvchilarning kommunikatsiya ko'nikmalari, muloqot madaniyati va muammolarni hal etish qobiliyatlari shakllantiriladi. Shu bosqichda ixtiyoriy fanlar orqali qiziqish va qobiliyatlariga mos yo'nalishlar tanlash imkoniyati ham yaratiladi.

4. O'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi

O'rta maxsus va kasb-hunar ta'limi 10–11 yoki 12-sinf bosqichlarini qamrab oladi. Bu bosqichda o'quvchilar akademik bilimlarni chuqurlashtirish yoki texnik va kasbiy yo'nalishlarda malaka olish imkoniga ega bo'ladilar. Litsey va kollejlarda ushbu yo'nalishning asosiy shakllari hisoblanadi. O'rta maxsus va kasb-hunar ta'limining asosiy vazifasi – o'quvchilarni mehnat bozoriga tayyorlash, amaliy ko'nikmalarni

shakllantirish va kasbiy malakani oshirishdir. Shu bilan birga, ushbu bosqichda oliy ta'limga kirish uchun tayyorgarlik ham olib boriladi.

5. Oliy ta'lim

Oliy ta'lim universitetlar, institutlar va akademiyalar orqali amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim bosqichlari quyidagicha:

- Bakalavriat – odatda 4 yil davom etadi
- Magistratura – 1–2 yil davom etadi
- Doktorantura/PhD – 3–4 yil davom etadi

Oliy ta'lim sohalari tabiiy fanlar, ijtimoiy fanlar, texnika, tibbiyot, san'at va boshqa yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Oliy ta'limning asosiy maqsadi – mutaxassislar tayyorlash, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va mamlakatning innovatsion salohiyatini oshirishdir.

6. Ta'lim tizimining xususiyatlari

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- Majburiy ta'lim: 9 yillik umumiy o'rta ta'lim majburiy hisoblanadi.
- Til siyosati: Ona tili – o'zbek tili asosiy, rus tili va ingliz tili qo'shimcha tillar sifatida o'tiladi.
- Baholash tizimi: 1–5 ball, ayrim maktablarda 1–10 yoki A-F tizimi ishlatiladi.
- Raqamli ta'lim: So'nggi yillarda interaktiv va raqamli ta'lim texnologiyalari joriy etilmoqda.

7. Zamonaviy yangilanishlar

O'zbekiston ta'lim tizimi doimiy modernizatsiyadan o'tmoqda. Yaqin yillarda quyidagi yangilanishlar amalga oshirilmoqda:

- STEM (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) yo'nalishlarini rivojlantirish
- Onlayn ta'lim va raqamli platformalarni kengaytirish
- Xalqaro standartlarga moslashtirilgan o'quv dasturlarini joriy etish
- Talabalar va o'qituvchilar uchun malaka oshirish dasturlarini takomillashtirish

Bu yangilanishlar yosh avlodni zamonaviy dunyo talablariga mos tayyorlash, ilmiy va texnologik salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Xulosa O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi bolalikdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan kompleks va tizimli shaklga egadir. Har bir bosqich o'quvchilarni yanayam bilimli, kasbiy va ijtimoiy jihatdan rivojlanishga qaratilgan bo'ladi. Zamonaviy texnologiyalar, xalqaro standartlar va ilmiy yangilanishlar orqali ta'lim sifati oshirilmoqda, bu esa mamlakatning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.